

De Aanrijding

In de leegte van het zijn

Abstract

In dit onderzoek presenteert ik een diepgaande studie naar het nihilisme en de systemen die daaruit voortvloeien. Een ongeval biedt mij een een verrassend inzicht. Dit ongeval gebruik ik als kapstok om mijn theoretisch betoog aan op te hangen.

Met behulp van uitgebreide verwijzingen en onderzoek, ontleedt ik zorgvuldig mijn theorie aan de hand van verschillende fragmenten van mijn herinneringen aan het ongeluk. Dit in combinatie met mijn fysieke werk, toont een gelaagdheid van betekenissen. Het vormt een verstrengeling en vermenging van persoonlijk leven, theorie, taal en beeldcommunicatie. Door een subtiel spel tussen oprechtheid en ironie toe te passen, benut ik de onbewuste ongelukjes op bewuste wijze.

Voorwoord

Een tijd lang is mijn voornaamste overweging bij het maken van snelle beslissingen de vraag geweest of iets op een goed verhaal zou uitdraaien. Zoals waarschijnlijk al te verwachten, slaat deze instelling gemakkelijk om in zelfdestructief gedrag. Dit was dan ook een instelling die ik voornamelijk gedurende mijn adolescentie aannam, al moet ik toegeven dat ik er tegenwoordig ook nog zo nu en dan in verval.

Gelukkig is deze houding ondertussen niet meer de bepalende factor bij het maken van beslissingen. Wat wel is overgebleven zijn de verhalen, afgekocht met littekens. De drang en kunde om verhalen te vertellen is ook nog steeds aanwezig. Het ging mij tijdens mijn puberteit al natuurlijk niet simpelweg om het vergaren van de verhalen, maar ook om het kundig kunnen vertellen van deze verhalen. Een verhaal is enkel zo goed als diens verteller.

Dit onderzoek ben ik met een open houding ingestapt, opzoek naar een vorm om mijn praktijk en theorie als beeldend kunstenaar in woorden te vangen, niet om theorie en praktijk te verbinden, verbonden is het namelijk al. Het is alleen aan mij om deze verbindingen bloot te leggen. Het doel van deze tekst was vanaf het begin al om mijn praktijk in een andere vorm vast te leggen en deelbaar te maken, om het in taal te gieten. Als onderdeel van mijn praktijk

De aanrijding

Recent ben ik aangereden op een rotonde. Ik reed al op de rotonde en zag in mijn ooghoek dat een zwarte BMW parallel aan mij reed. Ik registreerde dit, herkende het als zijnde een signaal van gevaar en fietste vrolijk door. Ik bleef op de rotonde, en stak mijn linkerhand uit.

Als ik een afslag neem op de fiets, dan steek ik consequent mijn hand uit. Geen laffe halfhartige hand, nee, ik steek mijn hand fier omhoog, zodat iedereen het kan zien. Mijn jongere broer heeft mij in het verleden hiervoor voor mietje uitgemaakt, maar persoonlijk zie ik verkeersongelukken als in principe onnodig. Als beide partijen opletten, hoeft het in feite niet te gebeuren.

In mijn linkerooghoek zag ik dat de BMW van links met snelheid de haaiantanden naderde. De BMW was nog voor de haaiantanden, aangezien ik voorrang had en slechte zin, reed ik door. "Als de auto over de tanden heen is, begin ik met mij zorgen te maken." bedacht ik me. De auto was tot mijn verbazing over de haaiantanden heen en ik zag in dat zorgen maken geen zin had, stoppen evengoed niet.

Tijdens een val ervaar ik vaak een moment van helderheid. De realisatie dat er iets onvermijdelijks gaat gebeuren. Het is het zien van de situatie en ernaar handelen, het is het aanvaarden van de realiteit. Het is pure waarneming.

Deze vorm van waarneming, is in mijn optiek vergelijkbaar met een alcoholist die in diens delirium een moment van helderheid ervaart. Het is alsof iemand in de handen klapt en alles wat zich op dat moment afspeelt duidelijk is.

Halfslachtig clickend, slenterend door een wereld aan onderzoeksartikelen kwam ik toevallig de term Neorealisme¹ tegen. Overvloed heeft vaak een verlamme werking. Het was de titel die mijn aandacht trok, en mij in mijn apathisch gescroll deed stoppen. "Consciousness outside the head." een veelbelovende titel, ik moet toegeven een zwak voor pakkende titels te hebben.

Neorealisme stelt het bewustzijn voor als een fractie van de omgeving, en alle ervaringen van het bewustzijn, realiteitsgetrouw of niet, spelen zich af buiten het brein. Deze waarnemingen van de omgeving zijn tijdsgebonden maar het bestaan van deze omgeving is compleet onafhankelijk van de waarneming. Waarheidsgetrouwe en niet-waarheidsgetrouwe waarnemingen worden beide gezien als objectieve onderdelen van de omgeving ofwel realiteit.

In deze vorm van waarneming is er geen onderscheid tussen ervaring en handeling. De term "Wu wei wu"² belichaamt deze staat van al waarnemend handelen en al handelend waarnemen in mijn optiek het beste. Ik ervaar deze staat van zijn veelal als ik zelf maak, een werk zie dat mij bevangt of als ik iets ingrijpends meemaak. De paper van Tonneau heeft een soortgelijke staat van zijn bij mij teweeggebracht.

1 Tonneau, François. "Consciousness Outside the Head." Behavior and Philosophy 32, no. 1 (2004): 97–123.

2 "Wu wei wu" is een term uit de taoïstische filosofie die vaak wordt vertaald als "handelen door niet te handelen" of "doen door niet te doen". Het verwijst naar de praktijk van handelen zonder te streven naar resultaten of zonder te veel te doen. In plaats daarvan gaat het om het volgen van de natuurlijke stroom van het leven en het handelen op een spontane, moeiteloze manier.

De voertuigelijke collisie

Toen ik realiseerde dat remmen geen zin meer had, positioneerde ik mijn voeten gelijk op de trappers om mijzelf zo lang mogelijk te maken, op drie en negen uur dus. Mijn grootste zorgen op dat moment waren namelijk dat ik onder de auto kwam, of dat ik vanaf de zijkant tegen mijn knieën aangereden werd. Ik sloot mijn ogen, en bereide mij voor om me af te zetten op mijn trappers.

Mijn idee was om mij af te zetten en de klap met mijn schouder op te vangen. Geen idee of dit gelukt is, het moment van de impact zelf kan ik mij namelijk niet herinneren, sterker nog, ik ben redelijk zeker dat ik het niet ervaren heb.

De kever in het doosje³ is een gedachte-experiment, bedacht door Wittgenstein. Stel je voor dat iedereen een doosje heeft met daarin een kevertje, maar alleen jij zelf kan dit doosje openen en dus ook alleen jij kan de kever zien. Als je aan andere uitlegt hoe je kever eruitziet, dan gebruik je woorden en taal. Echter, is er geen manier om zeker te zijn of de kever in andermans doosje dezelfde kever is als die van jou. Het is mogelijk dat de kever die anderen zien er compleet anders uitziet dan jouw kever, maar omdat ze dezelfde woorden gebruiken om te beschrijven wat ze zien, denken ze dat ze dezelfde kever hebben.

Dit experiment illustreert het idee dat subjectieve ervaringen niet gedeeld kunnen worden met anderen door middel van taal, omdat iedereen zijn eigen subjectieve ervaringen heeft. Omdat we geen toegang hebben tot de innerlijke ervaringen van anderen, kunnen we niet zeker weten of we dezelfde dingen waarnemen als zij.

Evengoed is het voor mij onmogelijk om het moment van impact in taal over te brengen. De hele situatie was zowel compleet overrompend als volkomen helder. Alleen het handelen bleef over. Evengoed is het onmogelijk om de ervaring van een kunstwerk te bevangen in taal.

Na het schrap zetten lag ik voor mijn gevoel direct op de motorkap. Ik had mijn kin tegen mijn borst gedrukt tijdens de val en landde op mijn rechter schouder. Ik schaam me een beetje te zeggen dat mijn eerste gevoel tevredenheid met mijzelf was. Ik was redelijk trots dat ik de klap goed had opgevangen.

Ik lifte nog een stukje mee op de motorkap en dacht bij mijzelf “wie rijdt mij aan?”. Ik heb hier geen tijd voor en al helemaal geen zin in. We stopte na een paar meter en ik gleed van de motorkap af. Ik werd met beide benen op de grond gezet, mijn bips volgde al snel. Ik voelde me praktisch weer een klein kind dat zijn knietje open had gehaald. Kort overwoog ik een blessure te veinzen maar de mogelijkheid van een gevecht schoot door mijn hoofd en ik bereide me hier mentaal op voor. Ik veerde bijna zo snel als ik gevallen was weer omhoog.

³ Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, vert. G.E.M. Anscombe (Oxford: Basil Blackwell, 1953).

Het materiële kan onze perceptie van het immateriële veranderen en omgekeerd. Moore zegt dat magie nauw verbonden is met kunst, taal en bewustzijn, tot het punt waar deze vier dingen verschillende aspecten van hetzelfde fenomeen zijn.⁴ Hij definieert magie eigenlijk als het beïnvloeden van je perceptie van de materiële wereld door de immateriële wereld te beïnvloeden.

Dit gaat zoals eerder al gesteld twee kanten op, de materiële wereld kan evengoed de immateriële wereld beïnvloeden. Een verhaal, kunstwerk of idee kan onze perceptie veranderen van de materiële wereld veranderen en een gebeurtenis in de materiële wereld kan onze perceptie van kunst veranderen. Magie is dus het beïnvloeden van perceptie, het beïnvloeden van representatie. Moore zegt dat ons bewustzijn zich in representatie bevindt, in taal. Door de taal waarop wij onze wereld representeren te veranderen, veranderen we de wereld om ons heen. Taal is namelijk gebouwd rondom het idee van representatie.

Het materiële heeft in dit geval het immateriële beïnvloed. De aanrijding heeft de scriptie beïnvloed en de scriptie mijn perceptie van de aanrijding dan weer beïnvloed. Ik heb heel lang gezocht naar een vorm om zowel mijn persoonlijke ideeën, de theorieën waarin ik mij ingelezen heb en de verschillende aspecten van mijn werk samen te brengen. De aanrijding heeft dit geboden. Maar evengoed heeft het maken van deze scriptie mijn perceptie van de aanrijding beïnvloed.

Ik liep naar het raam en zag al snel dat een jonge meid in de auto zat. Ze zag eruit alsof ze net zo erg als mij geschrokken was, al dan niet erger. Ik vroeg een paar keer waarom ze me aanreed, ik begreep de situatie zelf gewoon niet, ze kon alleen maar zeggen dat ze me niet gezien had en dat het haar speet. Ik stond eigenlijk op het punt om weer door te fietsen, ik had blijkbaar niks en in mijn fiets zat een kleine slag in het voorwiel. Ik moest naar huis want ik zou KFC gaan eten met mijn vriendin. Wat zou mij het ook, ik ga naar huis. Totdat ik iemand hoorde roepen.

Ook ik kamp met de in mijn schoot geworpen verantwoordelijkheid van het mens zijn, de consequenties van het volwassen worden zullen we maar zeggen. Totdat Nietzsche, een Duitse meneer met een indrukwekkende snor pakweg honderd jaar geleden al een uitweg bood. Hij leek te zeggen dat ik helemaal geen verantwoordelijkheid had, dan grijp je zoiets natuurlijk met beide handen aan. Waarschijnlijk een kwestie van horen wat je wilt horen. Geen verantwoordelijkheid klinkt vele malen beter dan volledige aansprakelijkheid.

In de meest compacte vorm is nihilisme te definiëren als het devalueren van de hoogste waarden, de ontkenning van het bestaan van betekenis of waarde in de wereld. Systemen die waarde en betekenis bieden in een werkelijkheid die leeg en zielloos is, creëren een afstand tussen ons leven en onze menselijkheid. Nihilisme is dus per definitie een kritische instelling. Nihilisme is echter niet een pleidooi om alles maar af te branden, nee, het vraagt om iets veel moedigers dan dat. Eigen invulling en creatie van betekenis en waarde. Ik gok dat Nietzsche een constructivist was, wat de educatieve stroming betreft dan.

⁴ Alan Moore, *Prometha* (La Jolla, CA: America's Best Comics, 1999-2005)

Er zijn twee manieren om te gaan met het besef dat we in een wereld zonder betekenis bestaan en dat er ook nog eens systemen in deze wereld zijn die loze betekenissen aanbieden. Actief en passief nihilisme.

Een goede allegorie zou “De nieuwe kleren van de keizer” zijn. Het gebrek van kleding bij de keizer is in dit voorbeeld dan het gebrek van betekenis. Je zou ervoor kunnen kiezen om te doen alsof er niets aan de hand is en de keizer desalniettemin bewonderen, passief nihilisme. Je kan er ook voor kiezen om de keizer te attenderen op het feit dat hij geen kleding aanheeft en iets anders gaan doen dan naar een naakte man kijken, actief nihilisme.

Hoe meer macht wij systemen geven, hoe meer wij de keizer bewonderen dus, hoe passiever wij worden en hoe verder wij van onze eigen menselijkheid verwijderd worden.

In eerste instantie zou ik zeggen dat het niet veel uitmaakt of je passief of actief nihilistische bent, doe wat je door de dag krijgt. Echter, als het op het maken van kunst aankomt, ben ik ervan overtuigd dat actief nihilisme de enige weg is. Het communiceren van de persoonlijke, menselijke ervaring kan alleen als deze niet beïnvloed wordt door systemen die een alternatief bieden. Geen gemakkelijke opgave, een uitdaging die veel moed en werk vereist.

Ik heb een tijdje in Zeswegen gewoond, een achterbuurt in Heerlen-noord. Niet al te veel is hiervoor relevant maar ik kan het niet goed vinden met mijn oude buurvrouw, sterker nog, als ik ongestraft haar kan stoepranden, dan doe ik dat.

Mijn oude buurvrouw kwam aanlopen en riep dat zij alles had zien gebeuren. Ze stond bij het zebrapad en blijkbaar had zij de BMW geseind dat ze niet wilde oversteken en dat deze dus kon doorrijden waardoor ze mij gemist had. Ze begon zich ermee te bemoeien en wilde mij de schuld geven, ik was verstomd door de situatie en heb haar compleet genegeerd omdat ik bang was dat ik anders iets zou doen waar ik spijt van zou krijgen.

Als je Tonneaus theorie aanhoudt, is het mogelijk dat het bewustzijn niet gelimiteerd is tot de fysieke restricties van het menselijk lichaam. Als het bewustzijn zich buiten het brein en hoofd bevindt, dan is het mogelijk dat ons bewustzijn de lineaire vooruitgang van tijd eveneens ontstijgt, of dat ons bewustzijn in ieder geval tijd op een andere manier ervaart dan dat wij normaliter denken. Dit heeft dan weer gevolgen voor tijds-theorieën, en dan voornamelijk theorieën die tijd als een objectieve en onafhankelijke eigenschap van ons universum positioneren.

Daarnaast wordt het idee dat ons bewustzijn strikt aan het heden gebonden is ook uitgedaagd, als ons bewustzijn zich niet lineair beweegt door de tijd, kan het zo zijn dat het toegang heeft tot informatie en ervaringen uit ons verleden. Een link aan de toekomst is dan ook niet zo vreemd, afhankelijk van welke tijds theorie je aanhangt natuurlijk.

Ons begrip van tijd is te reduceren tot twee theorieën; eternalisme en presentisme.⁵

Eternalisme stelt dat tijd zich tegelijk afspeelt, ofwel, dat elk moment in de tijd even echt is. Presentisme zegt dat enkel het heden bestaat, alles is het heden, in die zin bestaat het verleden en de toekomst niet. In eternalisme bestaat de toekomst dus al, het onderscheidt zich echter van fatalisme door te stellen dat de toekomst als zijnde entiteit bestaat, dat betekent echter niet dat deze toekomst al vaststaat, hierin onderscheidt het zich van fatalisme.

5 J.M.E. McTaggart, "The Unreality of Time," *Mind* 17, no. 68 (1908): 457-474.

Wat voor mij het vreemde is, is dat ik achteraf meerdere momenten kan aanwijzen die een dergelijk ongeluk insinueren. De gedachte dat ik mijn buurvrouw tegen zou komen bij de Albert Heijn schoot door mijn hoofd toen ik langs het huis van mijn vader reed. Deze zei later dat hij mij had willen appen toen hij de buurvrouw bij de Albert Heijn had gezien, pakweg een halfuur voordat ik aangereden werd

Iemand hielp mij mijn fiets op de stoep te zetten. Het was een Afghaanse meneer die alles had zien gebeuren vanuit zijn werk bus. Hij was uitgestapt om mij te helpen en bood aan dat ik even in zijn bus ging zitten. Ik was nog steeds stom geslagen door de situatie en probeerde een manier te zoeken om zo snel mogelijk weer thuis te komen. Ik wees zijn eerste aanbod om in de auto bij te komen dan ook af. Ik wil zeggen dat het met de adrenaline die door mijn lijf gierde te maken had, maar mijn eerste gedachte was wantrouwen naar deze man toe. Ik ben zojuist aangereden, mijn oude buurvrouw kwam zich ermee bemoeien en nu kwam deze man mij helpen. Onheil ontluikt zich veelal in drievoud.

Deze man nam gelijk regie over de situatie, hij zij tegen de bestuurster dat ze het beste even haar auto wat verderop kon parkeren en dat ze de schadeformulieren erbij moest pakken. Wij zouden er naartoe rijden in onze auto.

De menselijke collisie

Volgens Wittgenstein is het idee van een privétaal,⁶ dat wil zeggen een taal die alleen begrepen kan worden door de spreker en niemand anders, onzinnig. Hij argumenteert dat het gebruik van taal altijd gebaseerd is op publieke overeenstemmingen over de betekenis van woorden en zinnen, en dat het onmogelijk is om een taal te creëren die volledig privé is. Wittgenstein suggereert dat de betekenis van woorden en zinnen afhankelijk is van de manier waarop ze gebruikt worden in een gemeenschap van sprekers.

Als iemand een woord gebruikt op een manier die afwijkt van de manier waarop andere sprekers het gebruiken, dan is het onmogelijk om te weten wat die persoon bedoelt. Bovendien, als iemand probeert om een woord of zin te gebruiken om iets uit te drukken dat alleen zij zelf kunnen begrijpen, dan is dat ook onmogelijk, omdat anderen niet kunnen weten wat de spreker bedoelt.

Kunstwerken veranderen in wezen niet, de context waarin het geplaatst wordt en het publiek dat het waarneemt verandert. Taal, het referentiepunt waar Wittgenstein het over heeft, veranderd. Hierdoor kan een werk door de tijd heen geherinterpreteerd worden aan de hand van het nieuwe referentiekader. Hierin ligt dan ook de kracht en magie van kunst. Kunst is het delen van de menselijke ervaringen, en het beïnvloeden van de perceptie van de ander, door de eigen perceptie te delen. Dit zonder dat er taal in de letterlijke vorm aan te pas hoeft te komen. In die zin is kunst universeeler.

De man reed zijn auto voor en gaf mij een boks nadat ik instapte. Hij zei: "Ik help jou broer, ik heb eigenlijk een afspraak maar voor gerechtigheid en eerlijkheid maak ik tijd." We reden een klein stukje en hij zei "Meisjes zoals dat denken dat ze alles kunnen doen, wacht maar, ik neuk jou." Ik vermoed dat hij zelf weleens iets soortgelijks meegemaakt heeft.

Hoeveel deze man mij geholpen heeft in dit moment, mag niet onderschat worden. Ik stond perplex door de vanzelfsprekendheid van zijn behulpzaamheid. Ik voelde me schuldig tegenover deze man, niet omdat hij zijn tijd aan deze situatie moest verdoen, maar eerder omdat ik geen gepaste manier kon vinden om mijn dankbaarheid uit te drukken, zoals ik de man inschatte, zou hij een blijk van dankbaarheid eerder als een belediging opvatten.

Wittgenstein betoogt in zijn latere werk dat deze opvatting van een privétaal inconsistent is. Als het idee van een privétaal inconsistent is, dan zou een logische conclusie zijn dat alle taal een sociale functie heeft. Dit zou diepgaande implicaties hebben voor andere gebieden van filosofisch en psychologisch onderzoek. Bijvoorbeeld, als men geen privétaal kan hebben, zou het geen zin kunnen hebben om te praten over privé-ervaringen of privé-mentale toestanden.

Taal moet dan ook vooral als een gereedschap gezien worden. En net zoals alle gereedschappen heeft ook taal zijn toepassingen en beperkingen. Het volledig begrijpen van andermans ervaring is in een sociale context niet cruciaal, begrip en empathie zijn vele male belangrijker. Kunst biedt in communicatie een uitkomst, omdat het taalgebruik ontstijgt. Zeker, begrip van beeldtaal is belangrijk, maar voor een werk hoeft dit niet noodzakelijk te zijn en ontstijgt het de begrenzings van cultuur, tijd en taal. Kunst raakt diepe en universele aspecten van de menselijke ervaring.

⁶ Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, vert. G.E.M. Anscombe (Oxford: Basil Blackwell, 1953), §243-315.

In de werkbus reden we richting de bestuurster die iets verderop geparkeerd had. Tot mijn spijt voelde ook de buurvrouw zich genoodzaakt zich verder hiermee te bemoeien en was ook zij richting de auto gelopen. Ik stapte uit de werkauto en de BMW in om de schadeformulieren in te vullen.

De Afghaanse man gaf mij zijn ID en telefoonnummer, dit heb ik onder het kopje "getuige" ingevuld. Volgens mij zag de man in dat hij gedaan had wat hij kon, hij vroeg zijn ID terug, die ik nog in mijn handen had en vertrok. Mijn oude buurvrouw bleef wel rondhangen, ik gok dat ze niet veel beters te doen had. De relatie tussen de bestuurster en mijn oude buurvrouw was mij nog niet helemaal duidelijk, Ik was bang dat als ik mijn adres in zou vullen, ze dit te weten zou krijgen.

Volgens tonneau is het belangrijkste argument voor neorealisme de relatie tussen waarheidsgetrouwe en niet- waarheidsgetrouwe percepties van de realiteit. Hij zegt dat, omdat de omgeving over een bredere tijd eigenschappen van eigenschappen heeft die identiek zijn met eigenschappen van eigenschappen van objecten uit het verleden.

Als ik bijvoorbeeld met een UV-lamp een wit T-shirt beschijn, dan is het fluorerende effect van het T-shirt een tijdelijke, aangenomen eigenschap. Echter, is wit in dit voorbeeld een eigenschap van een cumulatieve pad, het fluorescerend effect van het T-shirt bevindt zich echter ook op het pad en is dus een eigenschap van een eigenschap.

Elke waarheidsgetrouwe eigenschap van een object kan later terugkomen als een voorstelling, hallucinatie of droom. De eigenschappen worden onderdeel van het pad van een object, maar ook van een dwarsdoorsnede door de tijd heen.

Onder normale omstandigheden, zijn waarheidsgetrouwe en niet-waarheidsgetrouwe percepties gemakkelijk van elkaar te onderscheiden. Denk aan dromen, echter bij hallucinaties is dit niet het geval. Waar is dan niet van niet-waar te onderscheiden. Dit suggereert dat een waarheidsgetrouwe en een niet-waarheidsgetrouwe omgeving uit dezelfde bestandsdelen zijn opgebouwd.

Het idee dat er een wereld buiten ons bewustzijn is, onafhankelijk van waarneming, is overweldigend. Beangstigend zelfs. Het vergt herstructurering van ons wereldbeeld. Als het bestaat, is dit de plek waar ons collectief menselijk geheugen zich bevindt. Daar waar onze dromen dwalen. Echter knaagt het, buiten pure theorie is Tonneaus overweging niet te bewijzen. Het is gemakkelijker om het te verwerpen, maar toch, ik kan het niet loslaten.

Het formulier heb ik dan ook onvolledig ingevuld en omdat ik geen zin had om de situatie langer te laten duren dan nodig, heb ik ook een oud telefoonnummer ingevuld, mijn nieuwe nummer wist ik namelijk nog niet uit het hoofd en ik was nog niet op de hoogte over hoe ik deze in mijn telefoon kon vinden. Ik heb ook niks ondertekend, op die manier zou er niet later gesjoemeld kunnen worden met de papieren en had de bestuurster nog een reden om contact op te nemen. Ik was nog steeds stom geslagen door de absurditeit van de situatie en was een stuk achterdochtiger in mijn redenties dan normaal.

Narratieve over ons verleden zijn veelal aangetast door nostalgische sentimenten en halve waarheden. Dit betekent echter niet dat op het moment dat wij deze fictieve narratieve vormen, de waarheden verdwijnen. Ons heden wordt alsnog op zowel subtiele als minder subtiele manieren beïnvloedt door ons niet fictieve verleden. Deze waarheden van het verleden gaan als het ware spoken in ons heden.

Een verleden dat komt spoken is natuurlijk niet vreemd. Echter, een fictief verleden impliceert eveneens een fictieve toekomst, een toekomst die echter even fictief is als het ingebeelde verleden. Potentiële toekomst, die niet tot uiting kunnen komen omwille van ons daadwerkelijke verleden.

Deze verledens kunnen ons echter zodanig beheksen, dat het vrijwel onmogelijk is om ons een andere toekomst voor te stellen. Het langzame verval van de toekomst, het idee te laat te zijn, een algehele verlaging van verwachtingen. Ervaringen die allemaal niet vreemd zijn in de naweeën van het kapitalisme. Het is bijna onmogelijk om ons een toekomst buiten dit systeem voor te stellen, ik merk zelf dat ik zelfs het verleden binnen de context van dit systeem plaats. Het regeert de horizon van onze toekomst en het denkbare. Er zit geen toekomst in onze kunst en cultuur, alles wordt herkauwd.

Het vreemde voor mij is dat ik achteraf meerdere momenten kan aanwijzen die suggereren dat er een ongeluk zou kunnen gebeuren. Toen ik langs het huis van mijn vader reed, schoot de gedachte door mijn hoofd dat ik mijn buurvrouw misschien zou tegenkomen bij de Albert Heijn. Later vertelde mijn vader dat hij mij had willen appen toen hij de buurvrouw bij de Albert Heijn had gezien, ongeveer een halfuur voordat ik werd aangereden

Na de formulieren ingevuld te hebben ging ik richting huis, naar mijn vriendin die KFC zou gaan halen. Ik woon welgeteld twee straten van de rotonde vandaan. Eenmaal thuis wist ik niet goed hoe ik aan mijn vriendin kon beginnen met uit te leggen wat er zojuist gebeurd was, ik kon het zelf nog niet helemaal bevatten. In een tijdspannen van een half uur had ik genoeg meegemaakt. De angst dat mijn leven eventueel voor altijd veranderd zou zijn bekwam mij. Een whiplash leek mij niet buiten de mogelijkheden.

Goed, de bestuurster zal tussen de twintig en dertig kilometer per uur gereden hebben, maar ik zou niet de eerste zijn die nekletsel zou overhouden bij een botsing met dergelijke snelheden. Ik liep de trappen naar mijn appartement omhoog terwijl ik op mijn telefoon de symptomen van whiplash opzocht; "moeite met ergens je aandacht bijhouden, moeheid, problemen met onthouden, duizeligheid en erg gevoelig zijn voor geluid en licht." Geen gewenst ziektebeeld in een afstudeerjaar. Ik voelde echter zelf nog niks, maar dat zou kunnen komen als de adrenaline was uitgewerkt.

De interne collisie

Volgens Fisher zien we het herkauwen terug in onze postmoderne cultuur, waarin alles hermaakt en gemixt wordt, nabootsing en nostalgie.⁷ Fisher ziet dit als bewijs dat we de mogelijkheid om ons iets nieuws voor te stellen verloren zijn. Dit verdoemt ons om structuren van het verleden te herhalen, in zowel

het leven als kunst. Zelfs contracultuur tegenwoordig, stelt Fisher, herhaalt eindeloos oude gebaren van verzet, alsof het voor de eerste keer gedaan wordt. Onze maatschappij in een constante staat van herhaling.

Deze herhaling en nabootsing binnen het postmodernisme kan gezien worden als bewijs dat wij onze mogelijkheid om ons iets nieuws voor te stellen verloren zijn. Iets dat ons dan ook doemt zowel de structuren van het verleden als onze huidige structuren te herhalen. Zowel in het leven als in onze cultuur. Deze herhaling is zelfs in contracultuur te zien, waar oude gebaren van verzet herhaald worden alsof het voor het eerst was. We bevinden ons momenteel in een constante staat van herhaling.

Het menselijke narratief loopt parallel aan de menselijke ervaring.⁸ Alhoewel de thematiek en vorm van narratief door de tijd heen veranderd is, zijn er constanten te ontdekken. Emotie, structuur en archetypische personages. Daarnaast lijkt de functie van narratief door de tijd heen, veelal gebruikt te worden om de wereld om ons heen te begrijpen.⁹

Het feit dat onze narratieve in de loop van decennia in essentie constant zijn gebleven, doet mij denken dat ook de menselijke ervaring in de kern constant is gebleven. Equilibrium, verstoring van het equilibrium, erkenning van verstoring, herstel van het equilibrium en wederom equilibrium.¹⁰ Wij hebben nog steeds dezelfde diepgaande vragen over ons zijn, net als onze voorgangers, maar evengoed lachen we om dezelfde poep, piemel en plas grapjes. Dit suggereert dat er diepgewortelde en universele aspecten zijn van de menselijke ervaring, weerspiegeld in de verhalen die we vertellen.

Daarnaast maakte ik mij ook zorgen over hoe mijn vriendin dit op zou vatten. Ik zie mijn vriendin als een sterke maar gevoelige vrouw. Ook zij heeft geen positieve herinneringen aan onze tijd in Zeswegen en ik bedacht mij hoe dit gesprek te beginnen zonder haar gelijk op te winden.

Ik liep binnen en mijn vriendin zat op de bank. Ik zei vrij droogjes dat ik zojuist was aangereden op een rotonde. Ik heb het vrij kort en bondig uitgelegd en ging op de bank zitten. Ik stond nog steeds stijf van de adrenaline toen ik ging zitten op de bank. Ik wist mijzelf niet echt een houding te geven en zat dan ook schuin onderuitgezakt, zonder met mijn hoofd of rug de rugleuning te raken. Voor de verdere rest was mijn hoofd leeg en kon ik nog even nagenieten van de adrenaline kick.

7 Mark Fisher, "The Slow Cancellation of the Future," in *Ghostly Hauntings in the Neoliberal City* (Londen: Zero Books, 2013), 85.

8 J. Bruner, *Actual Minds, Possible Worlds* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986), 11-12.

9 J. Greenblatt, "Narrative", in *Critical Terms for Literary Study*, ed. F. Lentricchia en T. McLaughlin (Chicago: University of Chicago Press, 1990), 73-90

10 "The Logic of Narrative Possibilities," in *Narrative Dynamics: Essays on Time, Plot, Closure, and Frames*, ed. B. Richardson (Columbus: Ohio State University Press, 2002), 99-108

Deleuze ziet repetitie als een actieve kracht die verandering produceert, het opnieuw beginnen.¹¹ Opnieuw beginnen impliceert dat er al iets is, zo kunnen de spoken van ons verleden ons juist inspireren om andere versies van onze toekomst te vormen, los van het heden. Deleuze reageerde deels op Freud, die repetitie juist als een psychologische compulsie zag om een veilig en bekend verleden te recreëren.

Het kan zijn dat wij situaties proberen te recreëren vanuit een psychologische compulsie, dit vind ik echter bijzaak. De entropie van het maken, de mutaties die ontstaan bij het creëren, materieel of immaterieel zijn veel relevanter in het gesprek over het herhalen. De aanleiding is bij het maken in mijn optiek veelal irrelevant. Het proces, hetgeen waartoe de aanleiding leidt, is interessanter.

Geïnspireerd door Nietzsche en Kierkegaard zag Deleuze in dat herhaling als een springplank voor de uitvinding kon dienen.

Het vreemde is dat ik achteraf meerdere momenten kan aanwijzen die wijzen op een mogelijk ongeluk. Toen ik langs het huis van mijn vader reed, flitste de gedachte door mijn hoofd dat ik misschien mijn buurvrouw bij de Albert Heijn zou tegenkomen. Later vertelde mijn vader dat hij mij had willen appen toen hij de buurvrouw bij de Albert Heijn had gezien, ongeveer een halfuur voordat ik werd aangereden.

Toen de adrenaline mijn lichaam begon te verlaten, merkte ik dat ik pijn had. Pijn in mijn nek, rug en bovenbeen. Wat vooral door mijn hoofd ging was angst, angst dat ik er iets ernstigs aan over zou houden, dat ik een whiplash had. Zoals ik al eerder zei had ik daar geen tijd voor.

De pijn bleef nog hangen toen ik ging slapen, de volgende dag heb ik de bestuurster een appje gestuurd, om te zeggen dat ik niet alles goed ingevoerd had in het schadeformulier. We zouden het over een paar dagen gezamenlijk verder invullen. Daarna heb ik een afspraak met mijn huisarts gemaakt om alles voor de zekerheid te laten controleren. Ik maakte mij nog steeds zorgen.

Binnen de filosofie van de humor, kan de functie van humor aan de hand van vier hoofdtheorieën verklaard worden. In mijn optiek sluit de ene theorie de andere niet uit, en kan humor, in die zin ook meerdere functies vervullen. Een van deze theorieën is de Ongerijmdheids-theorie.¹² Deze stelt dat, humor ontstaat door een afbuiging van de verwachtingen.

Ofwel, een ongerijmdheid is een noodzakelijkheid voor iets om komisch te zijn. Kant zegt dat “In alles dat een lach teweegbrengt, moet iets absurds zitten, iets waarin het begrip geen voldoening kan vinden. Lachen komt voort uit een gespannen verwachting die uitloopt op niets.”

De ontladings-theorie¹³ sluit bijna feilloos hierop aan. Humor, en dan met name het gevolg hiervan, lachen, wordt verklaard als ontlading van spanning. Lachen kan in deze dan vergeleken worden met huilen als gevolg van verdriet, of schreeuwen als resultaat van woede of angst. Een ontlading van opgebouwde spanning. Opgebouwde spanning als gevolg van verwachtingen, verwachtingen die in een grap opgebouwd worden, zoals Kant het omschrijft.

¹¹ Gilles Deleuze, *Difference and Repetition* (Londen: Bloomsbury Academic, 1994), 1-4.

¹² Henri Bergson, *Laughter: An Essay on the Meaning of the Comic*, trans. Cloudesley Brereton and Fred Rothwell (New York: Macmillan, 1914), 59-60

¹³ Sigmund Freud, *Jokes and Their Relation to the Unconscious*, trans. James Strachey (New York: Norton, 1960), 15-16.

Humor stelt mij in staat om in mijn werk gevoeliger, emotionele kwesties en verder gezochten overtuigingen te externaliseren en communiceren naar anderen, zonder dat ik mijzelf of hetgeen dat ik behandel geheel serieus hoeft te nemen. Het stelt mij in staat om mij op een kwetsbare manier op te stellen, post-ironisch.¹⁴

Maar waarom voel ik die noodzaak? De noodzaak voor een barrière tussen mijzelf en mijn overtuigingen? Vervaging van de lijnen tussen oprechtheid en ironie? Ik heb een referentiekader van bewustzijn, een kader dat voor mij werkbaar is, de wereld om mij heen is te begrijpen en behapstukken. De humor stelt mij echter in staat om buiten dit logische referentiekader te treden, buiten mijn dagelijkse bewustzijn. Wat zich buiten het bewustzijn bevindt is voor mij dan ook moeilijk in woorden te bevatten.

In het verleden heb ik momenten van helderheid gehad, helderziendheid zou je het kunnen noemen. Een ervaring die niet binnen mijn logica past. Een serieuze overweging van helderziendheid vereist een totale herstructurering van mijn belevingswereld. En is in strijd met mijn meer wetenschappelijke overtuigingen.

Het gebruik van humor is dan een fysieke noodzaak voor mij, het is de emotionele ontlading van het ongemak dat de overweging van dergelijke, belevingswereld beïnvloedende concepten teweegbrengt. Zo creëer ik een speelveld, waarin het voor mij mogelijk is om ideeën die enerzijds niet binnen mijn referentiekader passen, maar onmogelijk los te laten zijn, te benaderen.

Wij zijn uiteindelijk allen schepsels van ons eigen narratief. Of we nu expliciet in deze termen denken of niet, verhalen zijn een van de meest fundamentele manieren waarmee wij de wereld om ons heen omgaan en begrijpen. Het is een integraal deel van de menselijk ervaring. Het is dan ook niet meer dan logisch dat we aan het einde van een verhaal een goed gevonden clou of grandioze climax verwachten.

Maar zoals alles in de realiteit, loopt ook dit verhaal met een sisser af. Een grandioze climax of een goed gevonden clou blijft jammer genoeg uit. Ik ben naar de dokter gegaan, die zag geen tekens van blijvende schade maar raadde mij wel aan om bij de fysio langs te gaan om blijvende schade te voorkomen. De aanrijdster is later nog langsgesproken met haar vriend om de rest van het formulier in te vullen, ze bekommerde zich vooral over hoe het met mij ging, de auto leek haar vrij weinig te interesseren.

Ikzelf ben niet aansprakelijkheidsverzekerd, ik heb een jaar in het buitenland gewoond en met de daaropvolgende coronacrisis, heb ik nooit echt behoefte gehad voor een dergelijke verzekering, ik ga er wel binnenkort een afsluiten denk ik zo.

14 Post-ironie is een literaire en culturele stijl die traditionele ironie in twijfel trekt en zich bezighoudt met het vermengen van tegenstrijdige stijlen en boodschappen. Het is een vorm van zelfbewuste ironie die de grenzen van de ironie probeert te overstijgen door de absurditeit van de ironie zelf aan te tonen. Post-ironie kan worden gezien als een reactie op de overmatige ironie van de postmoderne cultuur, waarin ironie een belangrijk middel was geworden om betekenis te geven aan de wereld. Post-ironie probeert deze overmatige ironie te ondermijnen door de complexiteit van hedendaagse thema's en problemen serieus te nemen en tegelijkertijd speelsheid te behouden.

Jonathan D. Greenberg, "Post-Irony," in *The Routledge Companion to Postmodernism*, ed. Stuart Sim (London: Routledge, 2011), 169.

David Foster Wallace, "E Unibus Pluram: Television and U.S. Fiction," *The Review of Contemporary Fiction* 13,

no. 2 (1993): 153.

John L. Murphy, "Post-irony, Meta-irony, and Neo-Sincerity: A Fragmented Overview," *Journal of the Short*

Story in English 57 (2011): 16

Deze afwezigheid van betekenis kan niet simpelweg door wetenschap ingevuld worden. Wetenschap is niet zozeer de vijand van religie maar eerder een nieuwe religie. Een religie met diens eigen normen en waarden, geestelijke leiders, rituelen en teksten die ons leven leiden. Wetenschap kan evengoed passief nihilisme kweken omdat het een systeem met betekenis en waarde voorstelt.

Alles wat ons van onze menselijke ervaring afleidt, kan passief nihilisme teweegbrengen. Ontdekken dat het leven zinloos is, is niet hetzelfde als nihilisme. Nihilisme is het ontdekken dat het leven zinloos is, maar redenen zoeken om door te gaan. Het actief omarmen van de zinloosheid en deze vrijheid zien als mogelijkheid om nieuwe waarden en betekenis te vormen met als grondlegging de eigen persoonlijke en menselijke ervaringen als basis.

Het lijkt me wat overdreven om te zeggen dat mijn werk actief nihilisme is, wat ik wel zou zeggen is dat kunst een onderdeel van een actief nihilistische levenswijze kan zijn. Voor mij persoonlijk, is het maken een manier om mijn interne wereld en de wereld om mij heen te verkennen, op een speelse manier.

Het is het zoeken van de antwoorden op de grote vragen in het alledaagse. Ik vind het onnodig moeilijk om de antwoorden in het grote te zoeken, het grootse deel van onze tijd spenderen we beneden, in ons dagelijkse leven. Zo boven, zo beneden.¹⁵ Mijn werk is uiteindelijk niet meer dan dat, een poging de realiteit zoals ik die waarneem waar te nemen en hiernaar te handelen en vast te leggen, de ervaring van het zijn deelbaar maken. Het is een poging om te gaan met de absurditeit van het zijn en het zoeken van de antwoorden op de grote vragen. Echter niet op de grote vragen an sich, maar de grote vragen in het alledaagse. De kleine verhalen worden niet alleen de grote verhalen, de kleine verhalen zijn de grote verhalen.
